

VOLEBNÍ KOMENTÁŘ

Migrační politika – programy českých politických stran pro evropské volby v roce 2019

Christian Kvorning Lassen

Úvod

Institut pro evropskou politiku EUROPEUM vydává v rámci své volební série speciální článek zaměřující se na program českých politických stran pro volby do Evropského parlamentu. Následující text se konkrétně věnuje migrační politice, přičemž je nutné zdůraznit, že z důvodu kapacity byly analyzovány pouze programy stran, které mají dle průzkumů veřejného reálnou šanci dosáhnout zisku alespoň jednoho mandátu.

Předtím, než se pustíte do čtení našeho zhodnocení volebních programů, doporučujeme se podívat na náš předchozí článek analyzující hlavní témata evropských voleb (viz <http://europeum.org/data/articles/komentar.pdf>). Následující text totiž staví na jeho základě a nezabývá se detaily diskuze o migrační politice na evropské úrovni. Pouze analyzuje volební programy a komentuje je s ohledem na obecnou evropskou politickou realitu.

Text vychází z premisy, že řešení migračních otázek v EU závisí především na ochotě států se mezi sebou dohodnout na dlouhodobých a udržitelných řešení. Tím se ale rozhodně nemyslí podpora migrace do EU. Jde pouze o to přijmout takový Společný evropský azylový systém

(CEAS), který by umožnil Unii respektovat národní zájmy členských států a zároveň by byl v souladu s principy právního státu, solidaritou, proporcionalitou a byl efektivní. Druhou možností jsou pak jednotlivé členské státy závodící v tom, kdo zvládne porušovat základní lidská práva nejefektivnějším způsobem tak, aby odradili migranty a žadatele o azyl¹ od příchodu do země. Je pochopitelné, že takové řešení by bylo neudržitelné a podryvalo by základy, na kterých naše demokratická zřízení a občanská práva stojí.

Následující článek předpokládá, že čtenář chápe důležitost evropského řešení migrace a role evropských voleb v jeho hledání. Je však možné, že někteří toto budou považovat za nevhodný předpoklad, a to především v případě, že nesouhlasí s myšlenkou, že budoucí řešení by měla být postavena na vládě práva a EU je vhodným prostředkem k řešení výzev spojených s migrací.

Politické programy

ANO

Program hnutí ANO je založen především na otřepaných frázích a politikách, která jsou přinejlepším mírně nekompatibilní s českými mezinárodními závazky a českou i evropskou politickou realitou. Zmiňuje, že není třeba plně implementovat Společný evropský azylový systém a měnit Dublinský systém. Naproti tomu se vyjadřuje pro zavedení naprosto neprůchozí vnější hranice

¹ Institut azylu byl založen po hororových zkušenostech s oběma světovými válkami.

za účelem zabránění nelegální migrace a okamžitému navrácení neúspěšných uchazečů do země jejich původu. Přitom na základě dosavadní zkušenosti víme, že bez zavedení CEAS budou jednotlivé státy podporovány v tom, aby prezentovali co nejpřátelštěji k potenciálním migrantům. Výsledkem je, že počet azylantů přicházejících do jednotlivých zemí EU se diametrálně liší. V4 takto velmi úspěšně praktikovala striktní azylová řízení projevující se v naprostém minimum reálně udělených azylů. Takováto praxe pak může ohrožovat mezinárodní závazky zmíněných zemí a základní lidská práva. Návrh na okamžité navrácení neúspěšných uchazečů je zase nebezpečné v okamžiku, kdy neexistuje společný a robustní rámec pro posuzování žádostí. Za účelem zvýšení popularity politiků, toto může vést například k netransparentním bilaterálním dohodám², nebo násilným návratům do zemí, které nejsou očividně bezpečné. Ačkoliv tedy znějí okamžité návraty, poté co proběhne neúspěšné azylové řízení hezky, je nutnou podmínkou takového přístupu robustní azylový systém. V opačném případě by praxe mohla podrývat literu současných mezinárodních konvencí.

Dalším základním kamenem migrační politiky Hnutí ANO je rozvojová pomoc pro země, které jsou zdrojem migrace, či s nimi sousedí a odvádí hlavní práci ve zvládnutí migrace. Toto je v zásadě v souladu s tím, co ANO říkalo od začátku migrační krize. Hnutí tehdy chtělo, aby EU odsouhlasila spuštění Marshallova plánu pro Afriku a podmínila rozvojovou pomoc funkční návratovou politikou. Takovéto řešení je zcela jistě správné, nicméně se musíme ptát, proč tedy česká rozvojová pomoc je čtvrtá nejnižší ze všech zemí OBSE v poměru k GNI³, nemluvě o tom, že se vůbec nedostává na dohled doporučené výši OSN ve výši 0,7% GNI země. Pokud vezmeme v úvahu, že Hnutí ANO je již 5 let u moci a česká rozvojová pomoc se za tu dobu zvýšila z 0,11 %⁴ na 0,14 % GNI⁵, vypadají návrhy ANO poměrně licoměrně. Pokud Hnutí ANO takto nechce působit, mělo by přijít s konkrétními plány na to, jak zvýšit příspěvky na rozvojovou pomoc.

² Např. Dánsko-somálská dohoda, která snad ukáže jako neefektivní.

³ <http://www.oecd.org/newsroom/development-aid-drops-in-2018-especially-to-neediest-countries.htm>

Piráti

Většina pirátské programu se skládá ze společného dokumentu vydaného všemi evropskými Pirátskými stranami s tím, že k němu je přidán drobný český kontext. Piráti se tak nenápadně – a dalo by se říci i strategicky – vyhýbají migračním otázkám. Ačkoliv se dá předpokládat, že Piráti budou podporovat záměr evropských Pirátů umožnit legální pracovní migraci do EU, je otázkou, zdali by podporovali důstojné zacházení s uchazeči o azyl, nebo přijetí CEAS. Program však obsahuje zmínku nutnosti boje proti autoritativní a extremistickým hnutí, kteří dle Pirátů ohrožují demokracii. Logicky z toho tedy vyplývá, že respektování základních lidských práv a respekt k mezinárodním závazkům je něco, co Piráti podporují a tedy se zavazují ve svém celoevropském programu k řešení situace migrantů a uchazečů o azyl.

ODS

Program ODS obsahuje podobně rozporuplné prvky migrační politiky jako je tomu v případě Hnutí ANO. Vše je ale bráno ze značně euroskeptického pohledu. Strana tedy nepodporuje vznik Jednotného evropského azylového systému a místo toho zdůrazňuje, že EU by se neměla „míchat“ do vízových a azylových politik členských států EU. V opačné případě by se jednalo o porušení národní suverenity. Výsledkem je, že ODS ve větší míře, než ANO, podporuje současný nefunkční status-quo, který je udržitelný jen díky křehké smlouvě EU-Turecko, a který vůbec neřeší systémové problémy způsobené rozdílnými a neharmonizovanými azylovými systémy členských států. To pak zavádá příležitost k sekundárnímu pohybu v EU, „asylum shopping“ a porušování základních lidských práv a mezinárodních závazků.

ODS dále zdůrazňuje přínosnost Schengenského prostoru, přičemž zde se jedná opravdu o paradoxní situaci, protože právě neexistence CEAS způsobuje sekundární pohyb azylantů a „asylum shopping“, což nutí některé státy jako například Dánsko, Švédsko nebo Německo zavést

⁴ <https://www.oecd.org/dac/stats/final-oda-2014.htm>

⁵ <http://www.oecd.org/newsroom/development-aid-drops-in-2018-especially-to-neediest-countries.htm>

dočasné kontroly na vnitřních hranicích EU. Výsledkem je podrytí základních principů – volného pohybu – na kterém je Schengenský prostor postaven. ODS ve zkratce představila program, který není koherentní, protičečí si, a navíc jde proti českým mezinárodním závazkům.

Křesťanští demokraté

Program KDU-ČSL podobně jako ANO zdůrazňuje nutnost zaměření se na kořeny migrace a uprchlictví v místě jejich vzniku, čímž se v zásadě vyslovuje pro externalizaci problému. Ačkoliv je dobré, že strana chce potírat kořeny migrace a uprchlictví, ve svém programu příliš nespécifikují, jak by k tomu mělo dojít. Zmiňují pouze podporu dobrovolné solidarity, což není příliš šťastné vyjádření, protože tím nepřímou stranou podporuje státy, které nerespektují svoje mezinárodní a humanitární závazky. Do trochu pokrytecké roviny se pak text dostává v okamžiku, kdy KDU-ČSL uvádí, že podporuje lidská práva definovaná základními evropskými hodnotami. To by znamenalo, že chtějí vykonávat svou politiku na základě pravidel, která byla ustanovena po druhé světové válce a uznávají nediskriminační a universální přístup ke všem lidem.

V neposlední řadě podporují křesťanští demokraté dohodu s Tureckem a zároveň odmítají jeho členství v EU. Nepodporování tureckého členství je pochopitelné vzhledem k vývoji v zemi během posledních pár let, na druhou stranu ale dohoda s Tureckem není dlouhodobé řešení a postoj ke Společnému evropskému azylovému systému není v textu vůbec zmíněn.

Sociální demokraté

ČSSD nepublikovala před evropskými volbami žádný volební program, ale cosi nazývající se „programový argumentář“. Tento dokument neobsahuje příliš konkrétních kroků, které by strana chtěla prosazovat na evropské úrovni. I přesto je však možné odvodit při dostatku fantazie základní programová východiska strany. ČSSD by především chtěla bojovat proti daňovým únikům za pomoci CCCTB a společného zdanění technologických gigantů. Rádi by také zastavili vyvážení zisků z České republiky, i když v tomto případě nespécifikují, jak by toho chtěli dosáhnout. Na závěr je možné zmínit, že program je poměrně výrazně zaměřený proti dvojí kvalitě potravin, což

bylo a je hlavní téma současné europoslankyně ČSSD Olgy Sehnalové.

Hnutí Hlas

Program Hnutí Hlas je poměrně komplexní a koherentní. S ohledem na migraci je ale poněkud vágní a vyzývá pouze k pokračování současných iniciativ, které vedli k snížení přílivu žadatelů o azyl a migrantů do EU na předkrizová čísla. Hlavními body programu jsou tedy posílená spolupráce se třetími zeměmi tak, aby bylo možné neúspěšné žadatele o azyl navrátit do jejich domovských zemí. Hnutí by také chtělo pokračovat v aplikaci směrnice o dočasné ochraně, která dle strany dobře fungovala během války v bývalé Jugoslávii. V neposlední řadě program zmiňuje posílení FRONTEXu, což by mělo vést k lepšímu zvládnání přílivu migrantů.

Zatímco Hnutí Hlas zmiňuje, že kvóty nejsou proveditelné z důvodu politického a veřejného odporu, program správně zmiňuje, že státy jsou velmi nerovnoměrně zatíženy migrací a že dobrovolné přerозdělování selhalo. Je proto škoda, že program nenavrhuje žádná konkrétní řešení, pouze říká, že různé státy jsou rozdílně zatíženy.

Spojenci pro Evropu

Volební koalice Spojenci pro Evropu publikovala podrobný program, který se také zabývá migrací. Podporuje zvýšení rozpočtu EASO a FRONTEXu za účelem zvýšení bezpečnosti vnější hranice a lepším boji proti převaděčství. Toto jde v zásadě ruku v ruce s požadavkem na větší spolupráci evropských bezpečnostních databází. Koalice se také vyslovuje pro společnou návratovou politiku a regulaci kritérií pro udělení azylu a mezinárodní ochrany. V přeneseném slova smyslu se jedná o funkční CEAS. Vše by pak mělo být doplněno o civilní a vojenské mise – za předpokladu, že respektují mezinárodní právo – mající za cíl stabilizaci situace ve zdrojových zemích a upravení migračních toků. Dá se říci, že z hlediska migrace se jedná o nejkompexnější a nejkoherentnější program ze všech českých stran.

ČSSD

Program ČSSD se s ohledem na migraci stále snaží stranu přeorientovat ze své umírněné sociálnědemokratické pozice, která bývá často nejasná a částečně zapříčinila obrovské ztráty strany při posledních parlamentních volbách. Text obsahuje mnoho vyjádření, která cílí spíše na pravicové voliče, než že by prezentoval sociálnědemokratické politiky. ČSSD tak nepodporuje „ilegální masovou migraci“, přerozdělovací kvóty na uprchlíky a společné standardy pro azylová řízení. Je však nutné dodat, že tyto věci snad s výjimkou společných standardů nejsou v současné době vůbec předmětem diskuze. Program strany také neobsahuje žádné návrhy toho, jak situaci efektivně a dlouhodobě řešit. Je vidět, že se strana jednoduše zaměřila na spíše pravicové voliče.

SPD

Boj proti migraci je hlavním lákadlem SPD a proto se mu program strany rozsáhle věnuje. Je však velmi těžké neutrálně zhodnotit návrhy tohoto uskupení, neboť většina z nich by vedla buď ke zrušení nebo významnému zneschopnění současného mezinárodního práva a těžce vydobytých univerzálních základních lidských práv. Kromě toho program využívá pro argumentaci velké množství naprosto nepodložených konspiračních teorií. I přes tento fakt se však pokusíme program co nejvíce neutrálně a objektivně zhodnotit.

SPD považuje „nelegální překročení hranice a pobyt v ČR“ za vážný zločin – a to pravděpodobně i v případě, že by daná osoba přišla do ČR za účelem azylu a její žádost byla zpracována. To je však proti základním právům, které Česká republika musí ctít. To samé platí i v případě sjednocování rodin, ačkoliv zde dovoluje mezinárodní právo jistou volnost. Strana dále chce, stejně jako Orbán, omezit občanskou společnost, která je na základě prapodivných konstrukcí označována za proimigrační. Stejně tak by ráda zasáhla proti zřizovatelům webů, které migraci podporují. Stejně tak se strana staví proti posílení FRONTEXu a čemukoliv dalšímu, co by jen náznakem znamenalo celoevropské řešení; naopak se vyslovuje pro ochranu národních hranic za každou cenu. Tato rétorika je velmi znepokojivá, a to především s ohledem na dlouhý list nepřátel strany a naprosto žádný respekt k mezinárodnímu právu a závazkům.

Pokud by byla migrační politika SPD aplikovaná v realitě, vedla by k rozkladu mezinárodního práva a závazků vůči uprchlíkům a žadatelům o azyl. Je postavena na mylném předpokladu, že globální řád podporuje masovou migraci do EU. Toto je ale těžké si představit, neboť kdokoli, kdo by se o něco takového zasazoval, by vzhledem k názorům evropské společnosti musel okamžitě ukončit svou politickou kariéru. SPD zkrátka přistupuje k základním lidským právům a azylu poměrně paranoidně.

Je však důležité zmínit, že odmítání migrace je naprosto legitimní politický názor; lidé mají právo volit ty, kteří reprezentují jejich pohled na svět. Je však otázkou, zdali je obhajitelné rozbít instituce, konvence a těžce vybojovaná práva, která byla přijata jako reakce na dvě světové války a nespočet krvavých konfliktů. Implementace programu SPD by tyto principy podryla a poškodila základní práva, která nebyla vždy samozřejmá – a to především ve státech V4.

Komunisté

Komunisté stejně jako SPD propagují ničím nepodloženou myšlenku, že migrační vlna byla vyvolána podvrtnými živly, které strana chce zbavit rozhodovacích pozic v rámci Evropské komise. KSČM odmítá kvóty (ačkoliv již nejsou předmětem debaty) a vyslovuje se pro národní azylové systémy s možností okamžitého navracení odmítnutých žadatelů o azyl do země jejich původu, nebo jakékoliv „smysluplně“ bezpečné oblasti. Tím obhajují současné status quo, který vedl pouze k praxi, kdy se jednotlivé státy snaží co nejvíce odradit žadatele o azyl, a zároveň nepředkládají žádné řešení vedoucí k rovnoměrnějšímu rozdělení zátěže způsobené migračním tlakem. Je pochopitelně právem každé země odpovědně zhodnotit žádost o azyl, předpokladem pro to je ale harmonizovaný systém pro hodnocení žádostí. V takovém případě by se nadále zvyšoval rozdíl v úspěšnosti žádostí napříč státy EU a vedlo by to k rozbití mezinárodního institucionálního řízení a právního řádu, který se budoval desítky let.

Přes výše zmíněné je pozitivní, že komunisté uznávají nutnost ochrany klimatu tak, aby budoucí migrační vlny způsobené globálními změnami byly co nejmenší.

Zhodnocení

Migrace je citlivé, rozděľující a velmi toxické téma v rámci současné politické diskuze. Ačkoliv mohou další členské státy EU být méně radikalizované než Česká republika, trend je naprosto jasný a v naprosto všech zemích je cítit velmi jasný anti-migrační sentiment. Toxicita tématu v ČR však dělá jakoukoliv konstruktivní debatu o migraci prakticky nemožnou. Především krajní pravice prezentuje konspirativně jakékoliv dlouhodobé řešení migrace jako nástroj, který má pouze přivodit masovou migraci.

Je nutné však zmínit, že migrace zůstane velkým tématem do budoucna. Změny klimatu způsobí pohyby, které budou v porovnání s migrační krizí v roce 2015/2016 obřích rozměrů. Stejně tak se dá očekávat větší množství regionálních konfliktů v okolí Evropy eskalovaných krajně pravicovými politiky jako Donald Trump, John Bolton, či agresivním Ruskem. Bez evropských řešení přestane existovat evropská solidarita, což bude mít negativní (avšak rozdílně intenzivní) dopad na všechny členské státy. Rozhodně to neumožní přijetí účinných společných

evropských řešení založených na právním státě, solidaritě, proporcionalitě a efektivitě.

Česká debata nedovoluje jakoukoliv debatu, je plná desinformací, klišé a nic neříkajících slibů určených pro domácí publiku. To dělá z analýzy volebních programů spíše cvičení shrnující hloupé výroky a předsudky, než že by šlo o analýzu konkrétních představ o dlouhodobém řešení migrační politiky, které mohou pomoci EU situaci do budoucna zvládat.

Závazky ke společnému evropskému řešení minulých a budoucích migračních vln jsou jen velmi zřídka zmiňovány ve volebních programech (s výjimkou celoevropského programu Pirátů a Spojenců pro Evropu) a drtivá většina návrhů buď propaguje zachování současného statu quo, nebo přímo jde proti hodnotám, na kterých byla založena Evropská unie, právní stát a základní lidská práva. To se však dalo očekávat, neboť tyto strany profitují z udržování toxicity tématu migraci.



Spolufinancováno v rámci programu Evropské unie „Evropa pro občany“

Podpora Evropské komise při tvorbě této publikace nepředstavuje souhlas s obsahem, který odráží pouze názory autorů, a Komise nemůže být považována za odpovědnou za jakékoliv využití informací obsažených v této publikaci.